

УДК 378.6.103:004-78

**ІНСТИТУЦІЙНІ РЕПОЗИТАРІЇ МЕРЕЖІ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК:
АЛГОРИТМ СТВОРЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ ТА РЕТРАНСЛЯЦІЇ
НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Кропочева Наталія Миколаївна

науковий співробітник

відділ науково-освітніх інформаційних ресурсів

Державна науково-педагогічна бібліотека України

імені В. О. Сухоминського

Київ, Україна

Анотація. Розглянуто проблему розвитку інформаційно-освітніх середовищ закладів вищої освіти України в контексті методичного та технологічного забезпечення науковими бібліотеками функціонування інституційних репозитаріїв. Установлено, що проблема проектування та педагогічно виваженого використання інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти має значну варіативність у прийнятті рішень як технологічного, так і методичного спрямування.

Ключові слова: інституційний репозитарій, інформаційні ресурси, мережа освітянських бібліотек.

Постановка проблеми. Бібліографічна інформація як складова історико-бібліографічних досліджень генерується, за словами відомого історика та бібліографа В. Попика, в рамках інформаційної парадигми, що поєднує принципи знання фундаментального та асиметрично представленого, оновлюваного і розосередженого у безлічі документальних джерел та наукових праць. Наведені положення досить послідовно окреслюють закономірності розвитку інформаційних технологій в царині бібліографічних та міждисциплінарних досліджень, в рамках яких розроблення та впровадження електронних систем та електронних середовищ стає одним із фундаментальних

принципів формування формальних структур, головними елементами яких стає науково-дослідницька, освітня та управлінсько-адміністративна складові діяльності науково-педагогічних працівників, викладачів та здобувачів вищої освіти.

Розглядаючи теоретико-методологічні засади моделювання інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти, слід звернути увагу на сучасні мережеві інструменти відкритої освіти, серед яких найбільш перспективними, за замовчуванням, є інституційні репозитарії закладів вищої педагогічної освіти, методичне і технологічне забезпечення яких забезпечують бібліотечні установи, що є учасниками мережі освітянських бібліотек, координаційним і науково-методичним центром яких є Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (надалі – ДНПБ України).

Виклад основних положень. В сучасному науково-інформаційному просторі можна знайти фундаментальні наукові дослідження, наукові розвідки, студії з питань проектування інформаційно-освітнього середовища, що розглядають можливості створення інформаційної системи закладу вищої педагогічної освіти (надалі – ЗВПО), проектування та застосування якої стає досить актуальним для закладу в сенсі придбання програмного забезпечення відомих розробників або власноруч розроблених електронних систем. Наразі в ЗВПО найбільш розповсюдженими є EPrints і DSpace, пакети відкритого програмного забезпечення для побудови архівів відкритого доступу, сумісних із протоколом ініціативи відкритих архівів. Як правило, вони можуть застосовуватися і для управління документообігом. Але зазвичай в більшості випадків вони використовуються для архівів та платформ наукових журналів.

Формулюючи мету наукової розвідки, враховувалися проміжні результати виконання наукових завдань в рамках наукового проекту «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек в розвитку педагогіки, психології та освіти», виконуваного упродовж 2020–2022 рр. фахівцями відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів ДНПБ України.

Насамперед виокремимо основні етапи формування інформаційних ресурсів освітянських бібліотек, зокрема закладів вищої освіти:

- створення репозитаріїв (IRs), відкритих журнальних платформ наукових періодичних видань (OJS) обумовлює і визначає основні напрями діяльності бібліотек закладів вищої освіти на основі інтеграції навчальної платформи MOODLE, призначеної для створення персоналізованого навчального середовища;

- проведення бібліометричних, бібліографічних досліджень фахівцями наукових бібліотек ЗВПО щодо формування цифрового контенту, встановленні кореляційних зв'язків кількості завантажень контенту та виявленні кількісних показників оприлюднення наукового доробку викладачів кафедр та факультетів;

- публікація відкритих даних і результатів досліджень розглядається як основний контур відкритої науки, кожному з елементів якої відповідає певний алгоритм завдань, які потрібно виконати для поступового переходу від простішого до більш ускладненого та розгалуженого алгоритму дій та рішень;

- встановлення основних концептуально передбачуваних тематичних напрямів наукових розвідок бібліотечних фахівців, зокрема розвиток вебліографії (облік та впорядкування різноманітних за змістом і видами електронних ресурсів) для полегшення інформаційно-пошукової діяльності користувачів; представленість в електронних каталогах бібліотек фахових видань, згрупованих за галузями, на архіви яких можна вийти безпосередньо з каталогів бібліотеки [2; 3].

Європейська хмара відкритої науки (European Open Science Cloud - EOSC), це ще один із стрижневих компонентів дослідницьких інфраструктур в Євросоюзі, організована за принципом порталу знань, де в єдиному вікні доступу розміщено матеріали та інструменти досліджень, засоби аналітики даних, програми організаційної підтримки дослідників. Дослідницькі бібліотеки, що беруть участь у проєкті, зосереджено переважно на сервісах підтримки наукових досліджень, спрямованих на налагодження професійної

наукової комунікації. Інфраструктурний потенціал EOSC активно залучений у функціонування давнішого проєкту Європейського дослідницького простору (European Research Area – ERA), що, починаючи з 2000 року, забезпечує кооперацію між європейськими дослідниками різних галузей, сфокусованих на забезпеченні доступу до матеріалів досліджень, локально розподілених за низкою бібліотечних та інституційних депозитаріїв [1].

Безумовно, залишається значне коло питань, що мають дискусійне або скоріше формують «мозаїчне за формою» і неупорядковане в логіці формування гетерогенної множинності електронних сховищ інформаційно-освітнього середовища навчального і наукового призначення, що має мережевий ефект, але наразі не набуває рис єдиного в своїй множинності електронного інформаційного ресурсу.

Зарубіжні інформаційні ресурси налаштовують сучасних користувачів наукової інформації до зручних вимірів надання бібліографічних ресурсів, з візуальним та вербальним супроводом, інтегрованими результатами пошуку, ключовими словами, що відображають нетривіальні інформаційні знахідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарагуля С. С. Бібліотечні портали знань як складова дослідницьких інфраструктур // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг: тези між нар. наук. конф. (05–07 жовт.2021 р.)* / Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського [та ін.]. Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1506>, вільний. Назва з екрана.

2. Копанєва В., Костенко Л. Система репозитаріїв України. *Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 61. С. 115–127. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.61.115>.

3. Кропочева Н. М. Репозитарії закладів вищої педагогічної освіти: нові можливості для наукових бібліотек. *Бібліотечний Меркурій* : зб. наук. пр. 2021. С. 118–133. Бібліогр.: с. 130–132 (17 назв). DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2021.2\(26\).245130](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2021.2(26).245130).